

Nimi Pohjankyrö
Matti Lehtiö

Aika ajoin lainehtii Kyrönjoen veden lisäksi sen rantamilla keskustelu siitä, oliko Isonkyrön pitäjän nimenä aikaisemmin Pohjankyrö. Keskustelua tunnutaan käyneen ainakin jo 40 vuotta, eikä ratkaisua näytä vieläkään löytyneen. Kun asia on ollut esillä aivan viimeaikainakin ja kun sain haltuuni samasta asiasta vuonna 1962 Pohjankyrö-lehdessä kirjoitettuja lehtiartikkeleita, tuli mieleeni julkaista nämä artikkelit ja heittää oman lusikkani soppaan. Annetaan artikkeleiden kuitenkin puhua ensin puolestaan:
Pohjankyrö-lehti 5.10.1962

Pohjankyrön suurpitäjä?

Pohjankyrön lukijat varmaankin muistavat, että tässä lehdessä käytiin joku vuosi sitten pientä keskustelua Isonkyrön vanhemmasta nimestä. Mihinkään varsinaiseen lopputulokseen ei päädytty, tuli vain todetuksi, että pitäjässämme on käytetty seuraavia nimityksiä: Korpijoki, Kyrönjoensuu, Kyrö, Pohjankyrö ja vieläpä joku keltto-cermaaninenkin nimi, joka on ollut mainittuna jossain julkaisussa tai päivälehdessä, mutta ei ole palautunut asianomaisen mielikuvaan. Yllämainittujen nimien lisäksi käyttää historioitsija prof. Armas Luukko E-P:maan Maakuntahistorian II:ssa osassa pitäjästämme mm. seuraavia nimityksiä: Kyröbominne, eli kyröläisten joensuu (s.21), jota nimitystä hän sanoo käytetyn yleisesti Isonkyrön suurpitäjästä 1500-luvulle asti. Sitten prof. Luukko käyttää rinnan Maakuntahistoriassa mm. nimeä Kyrö, Kyrön suurpitäjä, Kyrönjoen suun suurpitäjä, Kyrönmaa, Kyrönmaan suurpitäjä, Isokyrö ja Isonkyrön suurpitäjä. Samoja nimityksiä käyttää hän myöskin vanhasta kirkosta puhuessaan. Sen sijaan Pohjankyrön vanhasta kirkosta ja Pohjankyrön suurpitäjästä ei Maakuntahistoria tiedä mitään. Tämä tuntuu ihmeelliseltä. Voi olla hyvinkin totta, että virallista Pohjankyröä ei ole koskaan ollutkaan, niin arveli toimin. Eino Kontsaskin, kun asiaa häneltä tiedustelin. Maallikko ei voi tietenkään sanoa onko asia niin tai näin, tuntuu vain merkilliseltä, jos Pohjankyrö-nimi on koko maakunnassa ja ulompanakin kulkenut vuosisadalta toiseen vain perimätietona ja pitäjässämme ”liikanimenä”. Kyllä prof. Luukkokin Pohjankyrö nimen tuntee siinä kun jokin toinenkin, siitä ei ole epäilystäkään, mainitseehan hän Maakuntahistoriassa s.21, kerran Pohjankyrön nimenkin mainiten, että Hämeenkyrö on antanut nimensä Pohjankyrölle. Koska tämä on tapahtunut, sitä ei mainita.

Kun vanhan kirkon 650-vuotisjuhlaa vietettiin v.1754, ei ainoakaan kertaa puhuessa eikä painetussa sanassa mainittu Kyrönjokisuun vanhasta kirkosta, vaan kaikessa liikuttiin Pohjankyrön vanhan kirkon ja Pohjankyrön seurakunnan ympärillä. Näin on luultavasti aina ollut ja tulee vastakin olemaan, niin uskoisimme, olkoonpa niinkin, vaikka mitään virallista Pohjankyröä ei olisi ollut koskaan olemassakaan. Isokyröläiset ovat kasvaneet ja imeytyneet kiinni Pohjankyrö-nimeen. Pohjankyrön kunniakkaaseen menneisyyteen ja sen suuruuden päiviin eikä ole ajateltavissakaan, että Pohjankyrön nimi joskus jäisi unhoon, kuten Kyröbominne ja Kyrönjoensuu ovat jääneet.

Kun tämä Pohjankyrö-lehti aikoinaan perustettiin, annettiin sille nimeksi juuri Pohjankyrö, symbolisoimaan Kyröön menneisyyttä ja samalla haluttiin lehdelle saada kantoisa, arvokas ja historiaan perustuva nimi.

Vähätietoisesta maallikosta ainakin tuntuu siltä kun tässä Isonkyrön nimirykelmässä olisi jotain sekavaa joka ei äkkipäätä mahdu järkeen. Mutta onko koko Kyrönmaan, maakunnan vanhimman asutusalueen historiakin vielä arvailujen varassa? Prof. Heikki Klemetti kirjoittaa allekirj. lähettämässään kirjeessä 16.4.1952 mm. ”Isonkyrön historia on paitsi suurin piirtein tuntematon, sekava ja väärin selitetty. Olemme entisessä pimeydessä edelleen, leimauteltakoon esiin mitä paikkansa pitämättömiä muka totuuksia tahansa”. Onko Klemetti oikeassa tai ei, on asia erikseen.

V.V.

Pohjankyrö-lehti 18.1.1963

Pohjankyrön suurpitäjä on ollut olemassa

Seuraavassa kirjoituksessa nimimerkki V.V. käsittelee jälleen kysymystä Pohjankyrö-nimen historiallisesta paikkansapitävydestä. Olemme suoneet lehdessämme palstatilaa näille kirjoituksille sekä puolin että toisin, koska vanha sanonta kuuluu ”puhuen asiat paranevat” ja koska historiallisen totuuden esille tuominen on varmaan kummankin osapuolen yhtä vilpittömänä tarkoituksena.

Viime marrask. 16 p:n numerossa kirjoittaa kouluneuvos M-O.Karttunen ”Juttua Kyrön vanhasta nimestä”. Oikein! Tämä vain todistaa, että kirjoitukseni lokak. 5 p:n numerossa on tullut huomatuksi. Olisi tietysti mukava kajota MOK:n esiintuomiin mielipiteisiin, mutta koska niissä ei ole olennaisesti mitään uutta ja koska kirjoittajakin pitää niitä vain omana ”tuumailuinaan”, niin jääkööt tällä kertaa. Muutamaan seikkaan takertuisin kuitenkin kiinni.

MOK sanoo, ettei Pohjankyrö- ja Kyrö nimiä voi käyttää historiallisessa mielessä ja ettei ”Pohjankyrö-nimellä olisi kantavaa aluetta ja ettei nykyisinkään tiedetä mitä sillä alueella tarkoitetaan. Pitemmittä esipuheitta haluan tuoda esiin joitakin näkökohtia ”Pohjankyrön” ja ”Kyrönjokisuun” ongelman valaisemiseksi.

Huolimatta siitä, että Maakuntahistoriassa kuulu Pohjankyrön suurpitäjä on korvattu, ristitty ja vihitty ”Kyrönjoensuu”-nimisellä suurpitäjällä, uskaltaisin veikata, että ”Kyrönjoensuun” päivät entisen emäseurakunnan nimenä ovat hyvin pian luetut. Tosiasiahan on, että Kyrönjoensuu-nimistä pitäjää ei ole koskaan ollutkaan. Vai onko joku joskus kuullut mainittavan tämännimisestä pitäjästä? Olen suorittanut gallup-tutkimuksia sekä Isossakyrössä että sen ulkopuolella, mutta en ole tavannut ainoatakaan, joka olisi ollut tietoinen Kyrönjoensuun olemassaolosta. Ja tuskinpa vanhoista asiakirjoista löytyy tällaista nimihirviötä. Ruotsalaisissa asiakirjoissa tosin, tutkijoiden mukaan sanotaan Kyröä ”Kyröbominne”, joka on suomeksi samaa kuin ”kyröläisten joen suu”. Tällainen merkintä on m.m. kuningas Erik XIV:n tuomiokirjassa v:lta 1568. Tämä ”Kyröbominne” eli kyröläisten joen suu on ollut näihin aikoihin kyröläisten kaupp- ja satamapaikka Kyrönjoen suulla Koivulahdessa, jossa heillä on ollut myöskin kalavesiä (Kyröboers åminne eller åmyning där de äka sitt fiskevatten)

Tästä kyröläisten markkinapaikasta onkin sitten tullut historioitsemme kompastuskivi, kun he ovat lähteneet ruotsalaisen maahantunkeutujain perässä lähteneet nimittämään koko maakuntaa ruotsalaisittain ”Kyröbominneksi”, s.o kyröläisten joensuuksi. Täytyy ihmetellä, että monet historijoitsijamme eivät valitettavasti ole ”plaranneet” tomuttuneita arkistoja kyllin nuukasti. Miksi todellakin on madeltu vieraan valloittajan jäljessä, vaikka maakunnalla on ollut ehkä hyvinkin paljon vanhempi oma nimensä: Pohjankyrö. Kyröläisten markkinapaikkaa ja Pohjankyrön suurpitäjää ei ole hoksattu erottaa toisistaan!

Pohjankyrö on Pohjankyrö ja Pohjankyrön kirkko muinaisen Korpijoen partaalla pysyy Pohjankyrön kirkkona, ellei sitä väkipakolla muuksi muuteta. Pohjankyrön pitäjä pysyy luultavasti myöskin historiassa, mihin se kuuluu aivan samoin kuin samanlaisen prosessin läpikäynyt Suur-Sastamalakin Satakunnassa. Nyt voidaan melkoisella varmuudella sanoa, että myöskin virallinen Pohjankyrö on ollut olemassa, sillä Pohjankyröstä on karttakin jo v:lta 1550 ja vielä lisäksi erittäin mielenkiintoinen ”karttaselvitys”.

”Mitä sitten”, kysyn nyt vuorostani. Nyt ei enää mielestäni kenenkään tarvitse olla huolissaan ”Pohjankyrön” sivuun jäämisestä.

V.V.

Pohjankyrö lehti

(Artikkelin julkaisuaika jäänyt merkitsemättä muistiin, lienee kuitenkin julkaistu 1990-luvulla. Ohessa julkaistaan artikkelista vain Pohjankyrö nimeä käsittelevä kohta.)

Lopettakaa puhuminen Pohjankyröstä, sillä Pohojankyröä ei ole

Toissa viikolla olimme visiteeraamassa professori Armas Luukon ja hänen rouvansa luona.

Tuli puheeksi nimi Pohjankyrö, kun rupesin sitä muistelemaan. Se joutui siitä, että sain synnyinmaastani Isostakyröstä kaiketi matkailua edistävän tiedotuslehtisen, jossa oli Isonkyrön vanhaa kirkkoa esittävä kuva ja sen alla, että tässä on Pohjankyrön kirkko.

Ajattelin, notta vales kiinni, ennen kuin se leviää.

Kun Kyröön kirkko joskus 700 vuotta sitten rakennettiin, ei nimestä Pohjankyrö tiedetty satoihin vuosiin mitään.

Minä arvelen niin, että kun Yrjö-Koskinen oli hämeenlinnalainen, niin Isokyrö nimistä pitäjää ei tarvita.

Minä luulen, että Yrjö-Koskinen oli niin oman pitäjänsä puolesta, että Isonkyrön nimi oli liian mahtava. Se sulki sisäänsä koko nykyisen Etelä-Pohjanmaan. Siksi hän tekaisi tuon nimen Pohjnakyrö vastapainoksi Hämeenkyröön.

Isokyrö oli niin vahva punnus Suomenmaan vaakakupissa, että siinä pienemmät kyrööt nousivat ilmaan.....

Ilmari Turja

Artikkelin kokoajan kommentteja

Pohjankyrö nimen puolustaja sanansäilää käyttänyt nimimerkki V.V, ei tuntunut kirjoituksiensa perusteella uskovan Kyröbominne nimen olemassaoloa, eikä siihen, että Pohjankyrö nimitys olisi voitu keksiä, ilman historiallisia perusteita. Kirjoittajan kannalta oli harmi, että Ilmari Turjan ”visiteeraaminen” Armas Luukon luona tapahtui niin paljon myöhemmin. Yksin Pohjankyrö-lehdessä mielipiteensä kirjoittanut nimimerkki ei suinkaan ole, sillä samoin perustein väitetään edelleenkin Pohjankyrö nimen historiallista totuutta.

Ensimmäinen silmäänpistävä seikka kahdessa vanhemmassa Pohjankyrö-nimitystä puolustavassa artikkelissa on se, että miksi kirjoittaja ”V.V.” käytti niin paljon energiaa asian todistamiseen, jos hänellä oli kartta, missä Pohjankyrö-nimi esiintyy. Olisihan toki riittänyt, kun kartasta olisi otettu kopio, joka olisi julkaistu artikkelin yhteydessä, mutta ehkäpä karttamerkintä ei sittenkään ollut ”kovin selvästi luettavissa”? Toiseksi kirjoittajan olisi ollut syytä tutustua alkuperäisiin asiakirjoihin.

Vastoin nimimerkki V.V. väittämää, asiakirjoista löytyy helposti Kyröbominne pitäjämme nimenä. Sitä vastoin vastaani ei ole milloinkaan tullut vanhoissa asiapapereissa Pohjankyrö-nimi. Kyröbominne nimi korvaantuu myöhemmin pelkällä Kyrö-nimellä ja muuttuu sitten Isoksi-kyröksi, Vähänkyrön pitäjän itsenäistyttyä Nimien muuttuminen ei ole mitenkään poikkeuksellista, eikä sekään, että niitä keksitään tarpeen tullen.

Tapahtumien ja alueiden uudelleen nimeäminen, ei siis ole millään tavalla harvinaista ja sitä voidaan jopa pitää monessa tapauksessa välttämättömyytenä, siten voidaan erottaa toisistaan erilaisia tapahtumia ja asioita toisistaan. Hyvänä esimerkkinä Isoviha ja Pikkuviha, jotka nimitykset syntyivät jälkikäteen erottamaan toisistaan kaksi vainonaikaa, joksi aikalaiset ajanjaksoja kutsuivat. Paikannimien kohdalla muuttuneet maasto-olosuhteet vaativat jatkuvasti uutta nimitystä. Kun Kylkkälän kylässä sijaitseva Kotoneva raivattiin viljelykseen, muuttui sen nimi Kotokyröksi, joka oli varsin luonnollista.

Jossain tapauksissa nimen muuttuminen voi kuitenkin tapahtua ilman edellä esiteltyjä tarpeita. Napuen taistelu nimi syntyi tällä vuosisadalla kun sitä aikaisemmin kutsuttiin Isonkyrön tappelu nimityksellä. Allekirjoittanut ei tiedä uuden nimityksen lanseeraajaa, mutta voisiko tapahtuman muistoksi Napuen kylään pystytetyllä muistomerkillä olla osasyys siihen? Onko uusi nimitys tässä tapauksessa parempi kun alkuperäinen, sitä voi tuumia, itse taistelun pääpaine kun kaiken lisäksi oli Laurolan kylän alueella. Samalla ajanjaksolle ajoittuu myös Nuijasotaan liittyvä Santavuoren taistelu-nimitys ja milloinkahan on keksitty Kyrönmaa-nimitys ja kuka sen keksi. Sinänsä hyvä nimi, mutta historiallisia perusteita.

Palatkaamme kuitenkin pääasiaan eli nimeen Pohjankyrö. Ilmari Turjan kirjoituksessa esittämään nimen syntyhistoriaan ei ole juuri mitään lisättävää. Pohjankyrö nimitys on Yrjö-Koskisen kehittämä. Yrjö-Koskisen tarkoituksena Turja kuitenkin tietoisesti ylikorosti. Todennäköisesti Yrjö-Koskinen kehitti Pohjankyrö nimityksen, pystyäkseen selkeästi erottamaan lukijalle samoissa asiayhteyksissä esiintyvät toisen Kyrön, Hämeenkyrön. Alun perin nimittäin ei ollut olemassa Hämeenkyrö nimeäkään. Pohjankyrö-nimi esitetään myös kirjoitusmuodossa Pohjan-Kyrö, ilmeisesti tarkoituksena lähestyä ”vaivihkaa” alkuperäistä Kyrö nimitystä. Kieliopista paremmin tietävät pitävät kuitenkin tätä Yrjö-Koskisen muotoa huonompana. Pohjankyrö nimityksessä ei siis sinänsä ole mitään vikaa. Tärkeää asiassa on se, että ei unohdeta Pohjankyrö nimen keinotekoisuutta ja vältetään sen käyttöä niissä asiayhteyksissä, jossa sen käyttöön ei ole tarvetta.